

Motion till riksdagen 2009/10:U205

av **Hans Linde m.fl. (v)**

Kurdistan

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	3
4	Kurdistan historia – en historia av förtryck och kamp	3
5	Situationen i Kurdistan idag	4
5.1	Turkiet	4
5.2	Syrien.....	5
5.3	Irak.....	5
5.4	Iran.....	7
6	Kvinnornas situation i Kurdistan	7
7	En svensk utrikespolitik för kurdernas rättigheter	8

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör agera inom EU för att villkora ett turkiskt EU-medlemskap med att kurdernas rättigheter ska respekteras och att det politiska systemet ska genomgå en grundläggande reformering för att exkluderingen av kurderna ska upphöra.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige, både som enskilt land och som medlem i EU och inom ramen för EU:s förhandlingar om ett associeringsavtal med Syrien, bör kräva att Syrien respekterar de mänskliga rättigheterna för landets kurder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska erkänna Anfalkampanjen som ett folkmord på det kurdiska folket.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska upprätta ett representationskontor i Erbil.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige, både som enskilt land och som medlem i FN och EU, bör uppmärksamma de omfattande och grova brotten mot kurdernas rättigheter i Iran.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en samlad svensk strategi för hur kurdernas rättigheter ska stärkas.

¹ Yrkande 4 hänvisat till KU.

3 Inledning

Kurdernas situation har engagerat många vänsterpartister de senaste 30 åren. Vårt engagemang för rättvisa och mänskliga fri- och rättigheter samt kontakten med många kurdiska vänner har gjort det nödvändigt att kämpa för kurdernas sak. Vänsterpartiet följer utvecklingen i Kurdistanens olika delar på nära håll dels genom besök på plats, dels genom kontakter med systerpartier, organisationer och frivilliga krafter. Redan 1977 skrev Vänsterpartiets riksdagsledamot Oswald Söderquist den första motionen om kurdernas situation i riksdagen; det var det första bland en lång rad initiativ Vänsterpartiet tagit i riksdagen för att uppmärksamma kurdernas situation. Därefter har åtskilliga motioner, interpellationer, frågor och uttalanden gjorts, från vänster till höger.

Fortfarande är behovet stort av länder, organisationer och enskilda individer som ger kurderna sitt stöd i deras kamp för sina grundläggande mänskliga rättigheter, rättigheter som fortfarande kränks och inskränks. Vänsterpartiet ser att Sverige kan spela en roll i arbetet med att stärka kurdernas rättigheter.

I denna motion har vi haft för avsikt att ge en övergripande bild av vår syn på utvecklingen i Kurdistan. Att lyfta fram varje enskilt fall och händelse som förtjänar att uppmärksammas i kurdernas långa historia av förtryck och kamp låter sig inte göras i en riksdagsmotion; vi har i stället valt att mer övergripande beskriva utvecklingen och lyfta fram ett par enskilda exempel. Vänsterpartiet kommer att fortsätta att i interpellationer, skriftliga frågor, demonstrationer och resor uppmärksamma de omfattande och grova brotten mot kurdernas rättigheter.

4 Kurdistanens historia – en historia av förtryck och kamp

Vi vet i dag att kurder har funnits i Mellanöstern i åtminstone över 2000 år. Det kurdiska folkets historia är på många sätt en historia av förtryck, under Ottomanska riket, under europeisk kolonisation och under de nuvarande staterna efter deras tillblivelse i området. Men det kurdiska folkets historia är också en historia om kamp för rättigheter och identitet.

Efter det första världskriget blev kurderna först lovade ett eget land men sveks av stormakterna i och med freden i Sèvres 1923, vilken fördelade de kurdiska områdena på Irak, Turkiet, Iran och Syrien. Det fanns även en mindre kurdisk folkgrupp i dåvarande Sovjetunionen, nuvarande Armenien.

Förtrycket har tagit sig olika former och omfattning under olika tider och i olika stater: förbud att tala och skriva det egna språket, vägran att erkänna de kurdiska folkens nationella och mänskliga rättigheter, våld, folkfördrivningar och folkmord.

I dag lever 25 till 30 miljoner kurder i Kurdistan, som är delat mellan Irak, Turkiet, Iran och Syrien. En mindre grupp kurder finns i Armenien. Stora

Fel! Okänt namn på

grupper kurder lever också i andra delar av världen, bl.a. i Sverige, drivna på flykt undan övergrepp, förföljelser och i vissa fall rena utrotningskampanjer.

5 Situationen i Kurdistan i dag

5.1 Turkiet

Turkiets moderna historia har präglats av landets oförmåga att erkänna sig som ett mångetniskt och mångkulturellt land. Tillsammans med landets kristna minoriteter har kurderna utsatts för ett omfattande förtryck i försök att utplåna kurdernas kultur, språk och identitet. Detta har tagit sig uttryck i en hårdför assimileringspolitik som periodvis övergått till en ren fördrivning av kurderna. Kurderna har svarat med att organisera sig i att kräva sina rättigheter, en politisk kamp som i vissa fall inkluderat väpnade uppror. Under 1980- och 90-talen förde PKK en väpnad kamp mot den turkiska centralregeringen. Under denna kamp begick PKK omfattande brott och övergrepp som inte kan ursäktas, men inte heller kan man ursäkta den turkiska regimens oproportionerliga och övergreppskantade motkampanjer som ofta tagit sig uttryck i en allmän förföljelse av kurderna i Turkiet.

I dag lever mellan 11 och 14 miljoner kurder i Turkiet. Trots att Turkiet ofta beskrivs som ett land där stora demokratiska framsteg skett är landets resurser starkt ojämnt fördelade till kurdernas nackdel, och det politiska systemet är konstruerat för att exkludera kurderna för deltagande i de parlamentariska församlingarna.

Det är uppenbart när det gäller Turkiets författning att en del avsnitt, även om det inte sägs tydligt och klart, är riktade mot den kurdiska befolkningen. Ett sådant exempel är landets 10-procentsspärr vid valet till parlamentet. Det är ett effektivt sätt att utestänga kurdiska partier från politiskt inflytande. Kurdiska partier eller partier som försvarat kurdernas rättigheter har dessutom gång på gång utsatts för hård repression, valfusk och även förbud, exempelvis mot partier som Hadep och Dehap. Även ett stort antal enskilda kurdiska politiker har utsatts för hård repression. Leyla Zana var 1994 den första kurdiska kvinnan att väljas in i det turkiska parlamentet – redan efter att hon svurit parlamentseden greps hon för att ha brutit på kurdiska och haft ett hårband med de kurdiska färgerna. Hon frigavs först 2004 och har fått Sacharovpriset från Europaparlamentet.

Det dominerande partiet som i dag försvarar kurdernas rättigheter, DTP, har under flera år verkat under hot om förbud, och partiets företrädare har systematiskt trakasserats och fängslats. Trots detta lyckades DTP nå stora framgångar i parlamentsvalet 2007 och i lokalvalet 2009.

De pågående medlemskapsförhandlingarna med EU och en inledd dialog mellan den turkiska regeringen och kurdiska företrädare ger Sverige och resten av unionen en möjlighet att stå upp för kurdernas rättigheter i Turkiet. Grunden för förhandlingarna är Köpenhamnskriterierna som bl.a. innehåller krav på att de mänskliga rättigheterna ska respekteras; det är avgörande att

kräva att Turkiet inte bara på pappret utan också i verkligheten lever upp till dessa krav. EU kan genom förhandlingarna verka för en grundläggande reformering av det politiska systemet för att exkluderingen av kurderna ska upphöra. Sverige bör agera inom EU för att villkora ett turkiskt EU-medlemskap med tydliga reformer på detta område. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Syrien

Situationen för kurderna i Syrien har generellt fått betydligt mindre uppmärksamhet än situationen för kurderna i de omkringliggande länderna. I dag beräknas kurderna utgöra 9–12 procent av landets befolkning, motsvarande runt 2 miljoner människor. Även i Syrien har kurderna utsatts för omfattande förtryck och försök med både hård för assimilering och fördrivning.

1961 utropade sig Syrien som en arabisk republik, en tydlig markering mot landets kurdiska minoritet. 1962 genomfördes det s.k. statistikprojektet, vilket resulterade i att mer än 100 000 syriska kurder kategoriserades som utlänningar; ännu i dag saknar 300 000 syriska kurder medborgarskap enligt Human Rights Watch. Förtrycket skärptes ytterligare genom att Bathpartiet tog makten i landet 1963 – bl.a. samarbetade Syrien med Irak under Saddam Husseins kampanjer mot de irakiska kurderna. Därefter har en politik där kurderna systematiskt diskriminerats följt och krav på ökad respekt för kurdernas mänskliga rättigheter har bemötts med hård repression. Drygt 150 kurdiska politiska aktivister fängslades i syriska fängelser, och en av dem, Derwesh Xalib, greps av syriska säkerhetsstyrkor i sitt hem för att han undervisade i det kurdiska språket. Den 20 mars 2008 öppnade säkerhetsstyrkor eld mot kurder som firade det kurdiska nyåret, och tre personer dödades.

Syriens omfattande övergrepp mot landets kurder, som är väldokumenterade av bl.a. Human Rights Watch och Amnesty International, har i stort bemötts med tystnad från världssamfundet. I oktober 2004 beslutade EU att inleda en dialog med Syrien om ett framtida associationsavtal, i vilket bl.a. frihandel, politisk dialog och mänskliga rättigheter skulle inkluderas. Detta ger Sverige och EU en god möjlighet att uppmärksamma den allvarliga situationen för landets kurder. Sverige bör som enskilt land, såväl som medlem i EU och inom ramen för EU:s förhandlingar om ett associeringsavtal med Syrien, kräva att Syrien respekterar de mänskliga rättigheterna för landets kurder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Irak

Den södra delen av Kurdistan annekterades officiellt 1925 av Irak. I och med Bathpartiets makttillträde 1968 ökade förtrycket av kurderna i Irak. En av Bathpartiets grunder var panarabism, vilket ledde till systematisk assimilation, arabifiering och etnisk rensning riktad mot den kurdiska befolkningen. Några exempel på grova övergrepp från den irakiska regimens sida är bomb-

Fel! Okänt namn på

ningarna av Qalladze 1974 med ca 400 döda civila kurdiska offer, massdeportationer av kurder som bodde vid gränsen till Iran och Turkiet 1975–77 och massdödandet av ca 8 000 kurder tillhörande Barzaniklanen 1983.

Men det kanske värsta exemplet på övergrepp mot kurder i irakiska Kurdistan var den s.k. Anfalskampanjen 1988. Det exakta antalet offer är inte känt men det rör sig enligt de flesta bedömare om närmare 200 000 dödade kurder. I skriften "Anfal The Iraqi States Genocide Against The Kurds" (The Center of Halabja against Anfalisation and Genocide of the Kurds, februari 2007) görs bedömningen att uppskattningsvis 182 000 kurder mördades och ca 4 000 kurdiska byar förstördes. Den mest uppmärksammade attacken under Anfalskampanjen var gasattacken mot Halabja den 16 mars 1988 som krävde drygt 6 000 dödsoffer. Vänsterpartiet menar att den 16 mars ska göras till den internationella dagen mot massförstörelsevapen. Vänsterpartiet anser vidare att Anfalskampanjen uppfyller kriterierna för ett folkmord och tycker därför att Sverige ska erkänna detta som ett folkmord på det kurdiska folket. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I efterspelet till Gulfkriget 1991 tog kurder till vapen, med understöd av USA. Saddam Hussein svarade med stor brutalitet, även mot civilbefolkningen, och ett stort antal kurder drevs på flykt eller mördades. USA, Storbritannien och Frankrike upprättade en flygförbudszon i norra Irak, med det formella syftet att skydda den kurdiska civilbefolkningen. Flygförbudszone

innebar i realiteten att ett ökat självstyre kunde utvecklas för de kurdiska delarna av Irak från centralregeringen i Bagdad och Kurdistan Regional Government (KRG) kunde 1992 etableras i Erbil.

Det ökade självstyret innebar att hotet mot de irakiska kurder från Saddam Husseins regim avtog. Samtidigt utbröt ett inbördeskrig 1994 mellan de två dominerande kurdiska partierna KDP och PUK, vapenvila slöts först 1998.

Det har varit uppenbart sen 1990-talets början att USA använt sig av kurder utifrån sina egna säkerhetspolitiska och ekonomiska intressen i regionen. Det blev i synnerhet tydligt vid USA:s folkrättsvidriga anfall mot Irak 2003 och i den efterföljande ockupationen av Irak. Vänsterpartiet är motståndare till USA:s folkrättsvidriga ockupation av Irak och har starkt kritiserat den från början. Vi kräver ett tillbakadragande av amerikanska trupper och menar att ett demokratiskt Irak bör byggas av inhemska krafter och inte med diktat från USA. Samtidigt ser vi att situationen för Iraks kurder på flera områden förbättrats sedan Saddam Husseins dagar. För Vänsterpartiet har det varit avgörande att kunna tänka dessa två tankar samtidigt.

Utvecklingen under KRG:s styre har inte varit svart-vit. Framsteg har gjorts, men samtidigt är utmaningarna många. Vänsterpartiet är starkt oroat över rapporterna om övergrepp mot kvinnor, journalister, homosexuella, bisexuella och transpersoner (hbt-personer) och oppositionella under KRG:s styre. Även Amnesty International har kritiserat KRG bl.a. för utomrättsliga arresteringar, tortyr och en stor grad av straffrihet för säkerhetsstyrkorna.

Under den tid som norra Irak/irakiska Kurdistan utvecklat sitt regionala självstyre har det blivit möjligt för många kurder som drivits i exil att resa hem antingen för att återvända eller för att besöka sitt hemland. En betydande

andel av dessa kurder har svenskt medborgarskap och har samma rätt till service, stöd och säkerhet när de är utomlands som alla andra svenskar när de reser till andra delar av världen. Därför har Vänsterpartiet krävt sedan 2004 att Sverige skulle upprätta ett representationskontor i Erbil med vissa konsulerära uppgifter, som skulle ge svenska medborgare i regionen service, stöd och säkerhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Iran

Kurderna utgör i dag 4 miljoner av Irans befolkning. Det finns flera historiska exempel på självstyrande kurdiska riken i nordvästra Iran. Både efter första och efter andra världskriget gjordes försök bland kurdiska grupper att utropa självständiga stater i nordvästra Iran. Alla dessa försök slogs brutalt ner av regimen i Teheran.

Shans styre innebar ett fortsatt förtryck av kurderna och många kurder kom att välkomna revolutionen 1979. Men de förhoppningar som föddes i samband med revolutionen slogs snart i spillror, och förtrycket mot Irans kurder skärptes på många sätt med den nya regimen. Ayatollah Khomeini valde att utlysa jihad mot kurdisk separatism och genomförde omfattande förföljelser i form av fördrivning, utomrättsliga arresteringar och massavrättningar mot kurderna.

I det starkt auktoritära Iran är brotten mot de mänskliga rättigheterna omfattande och grova, men kurderna är en av de grupper som drabbats hårdast av regimen övergrepp. Human Rights Watch rapporterar om utomrättsliga fängslanden av kurder, stängning av kurdiska tidningar och bokförlag, repression mot kurdiska grupper och ett stort antal kurdiska samvetsfångar. Ett exempel bland många var när kurdiska studenter den 9 juli 2005 fredligt demonstrerade i Mahabad, men möttes av brutalt våld av regimen. En av organisatörerna, Shawaneh Ghaderi, sköts, bands till en bil och släpades genom gatorna tills han dog.

Sverige bör som enskilt land, såväl som medlem i FN och EU, uppmärksamma de omfattande och grova brotten mot kurdernas rättigheter i Iran. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Kvinnornas situation i Kurdistan

Genom kurdernas historia av förtryck och uppror har de kurdiska kvinnorna många gånger spelat en central roll. Trots det är kvinnornas situation generellt sett allvarlig i Kurdistan många kurdiska kvinnor möter ett dubbelt förtryck, både som kvinna och som kurd. Samtidigt organiserar sig kurdiska kvinnor, ofta med risk för förföljelse och repression, för att med stort mod kräva sina rättigheter. Ett exempel är mordet på kvinnoaktivisten Nahla Hussain i december 2008, då män bröt sig in hennes hem och halshöggs henne. Den kurdiska kvinnorörelsen behöver och förtjänar omvärldens stöd i sitt arbete.

Fel! Okänt namn på

I Iran omfattas de kurdiska kvinnorna av landets starkt kvinnofientliga lagstiftning och är i realiteten från regimens sida betraktade som andra klassens medborgare.

I Irak är lagstiftningen i irakiska Kurdistan underordnad Iraks konstitution, som säger att inga lagar får stå i strid med islam som är den officiella statsreligionen. Vissa framsteg har trots detta gjorts, kvinnor har fått rätten att ta ut skilsmässa, kvinnor och män har samma rätt till arv, mannens rätt att aga sin hustru har avskaffats och äktenskapsåldern har höjts till 18 år, men samtidigt är månggifte fortfarande tillåtet.

I flera delar av Kurdistan är könsstympning fortfarande förekommande, vilket innebär en grundläggande kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter. I Irak beräknas 60 procent av de kurdiska flickorna könsstympas.

Ett ytterligare allvarligt hot mot de kurdiska kvinnornas rättigheter är hedersrelaterat våld. Det hedersrelaterade våldet bidrar också till att göra situationen för hbt-personer ytterst utsatt i Kurdistan – samkönade relationer är dessutom förbjudna i Iran, Syrien och Irak. Det hedersrelaterade våldet är ett enormt samhällsproblem som hittills inte i tillräcklig utsträckning uppmärksammas av de ansvariga myndigheterna i de olika länderna.

7 En svensk utrikespolitik för kurdernas rättigheter

Även om utvecklingen skiljer sig mellan olika länder finns det likheter i det förtryck som drabbar kurder i hela regionen. Fortfarande inskränks och kränks kurdernas rätt att tala sig eget språk, uttrycka sin kultur och ta del av andra grundläggande mänskliga rättigheter i regionen.

Dagens gränser har delat upp kurderna i fyra olika länder och inneburit att gamla kontaktvägar brutits och kurderna skiljts från varandra. En del i arbetet med att stärka respekten för kurdernas mänskliga rättigheter behöver därför vara att möjliggöra för ökad kontakt och utbyte mellan kurder inom Kurdistan.

Sverige har nära kontakter med Syrien, Turkiet, Iran och Irak. Vi har i dag ambassader i samtliga fyra länder och bedriver utvecklingssamarbete med både Turkiet och Irak. Stora grupper av invandrade kurder lever dessutom i Sverige. Det ger Sverige en möjlighet att spela en positiv roll i arbetet för kurdernas rättigheter i hela regionen. Det är hög tid att Sverige stärker sitt arbete för kurdernas rättigheter på ett heltäckande sätt. Vänsterpartiet anser att regeringen bör ta fram en samlad svensk strategi för kurdernas rättigheter i samarbete med kurdiska organisationer i Sverige och återkomma till riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 24 september 2009

Hans Linde (v)

Ulla Andersson (v)

Jacob Johnson (v)

Marie Engström (v)